

BOSH SUYAGINING SINISH TURLARI

Djurabayev Avaz Azizovich

Fargona jamoat salomatligi tibbiyot institutining

“Normal anatomiya” kafedrasida assistenti

Abdusalomova Guloyim

Fargona jamoat salomatligi tibbiyot instituti,

Pediatriya fakulteti, pediatriya yoʻnalishi I-kurs talabasi

abdusalomovaguloyim@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu matnda bosh suyagi sinishining tibbiy-biologik tavsifi, uning yuzaga kelish sabablari va asosiy turlari yoritilgan. Maʼlumotda bosh suyagi sinishi kranial suyaklarning mexanik zarba natijasida shikastlanishi ekanligi, uning miya va qon tomirlariga taʼsir qilish xavfi tushuntirilgan. Shuningdek, matnda klinik amaliyotda koʻp uchraydigan sinish turlari: chiziqli (chegarali), bosim taʼsirida (ezilgan), diastatik va bazilar sinishlarning oʻziga xos xususiyatlari, ularning kelib chiqish mexanizmlari va ehtimoliy asoratlari haqida batafsil maʼlumot berilgan. Mazkur material neyroxirurgiya va travmatologiya sohasidagi tushunchalarni boyitishga xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: Bosh suyagi sinishi (Kalla suyagi sinishi), kranial shikastlanish, miya chayqalishi, chiziqli sinish, bosim taʼsirida sinish (ezilgan sinish), diastatik sinish, bazilyar sinishi (bosh suyagi asosi sinishi), kranial choklar, neyrotavma, travmatik kuch.

Bosh suyagi sinishi bu kalla suyagining kranial qismini tashkil etuvchi sakkizta suyakdan bir yoki bir nechtasining sinishi boʻlib, odatda biror bir taʼsir kuch travmasi natijasida yuzaga keladi. Agar zarba kuchi haddan tashqari kuchli boʻlsa, suyak zarba joyida yoki yaqinida sinishi va bosh suyagi ichidagi qavatlar, qon tomirlari va miya kabi asosiy tuzilmalarga zarar yetkazishi mumkin. Bosh suyagining biror bir belgi bermagan holatda sinishi jismoniy yoki nevrologik shikastlanishlarsiz sodir boʻlishi mumkin va oʻz-oʻzidan klinik ahamiyatga ega boʻlmasa-da, sogʻlom suyakning sinishi kabi katta miqdordagi kuch ishlatilganligini koʻrsatadi va u bilan bogʻliq jarohatlar boʻlishi ehtimolini oshiradi. Boshning har qanday muhim zarbasi, es-hushni yoʻqotish yoki yoʻqotmasdan, miya chayqalishiga olib keladi.

SINISH TURLARI

Chiziqli (chegarali) sinish. Bosh suyagining chiziqli yoriqlari bu bosh suyagining toʻliq qalinligini tashqi tomondan ichki sohaga qaraladigan bosh suyagidagi chegarali yoriqlarlardir. Ular odatda toʻgʻri boʻlib, suyaklar siljishini oldini oladi. Shikastlanishning umumiy sababi biror bir toʻmtoq kuch taʼsiri boʻlib, zarba energiyasi bosh suyagining butun maydoniga tarqaladi.

Bosim taʼsirida kalla suyagining sinishi. Zarb taʼsirida bosilgan yoki ezilgan bosh suyagi sinishi, odatda, bolgʻa, tosh bilan urish yoki boshga tepish kabi kuch taʼsiri natijasida yuzaga keladigan sinish turidir. Ushbu turdagi sinishlar — ogʻir bosh jarohatlarining II foizida uchraydi. Buning natijasida, singan suyaklar ichkariga siljiydi. Zarb taʼsirida

bosilgan yoki ezilgan bosh suyagi sinishi miyaga bosimning oshishi yoki nozik to'qimalarni ezib yuboralishi natijasida miyaga qon quyilishi xavfi yuqori bo'lishi mumkin.

1-rasm

Bosim ta'sirida sinish

Diastik sinish. Diastatik yoriqlar har xil turdagi yoriqlar bilan paydo bo'lishi mumkin, shuningdek, kranial choklarning diastazasi bilan bir vaqtning o'zida sinishsiz sodir bo'lishi ham mumkin. Sutural diastaz, shuningdek, kleydokranial displazi va osteogenez imperfekta kabi turli xil tug'ma kasalliklarda ham paydo bo'lishi mumkin.

2-rasm. Diastatik sinish

Kalla suyagi asosi sinishi (bazilyar sinish) — bu bosh suyagining eng pastki qismi, ya'ni miya asosi joylashgan suyaklarning shikastlanishidir. Bu holat neyroxirurgiyada o'ta jiddiy hisoblanadi, chunki u hayotiy muhim markazlar va yirik tomirlarga yaqin joylashgan. Bazilyar sinish asosan kalla suyagining quyidagi qismlarini o'z ichiga oladi:

- Piramida (chakka suyagi)
- Ensa suyagi (os occipitale)
- Ponasimon suyak (os sphenoidale)
- G'alvirsimon suyak (os ethmoidale)

KLASSIK DIAGNOSTIK BELGILAR (KLINIK MANZARA)

Bazilyar sinishni tashqi belgilariga qarab aniqlash mumkin. "Raqun ko'zlari" (Raccoon eyes): Ko'z atrofiga qon talashlar (periorbital ekximoz). Bu kalla suyagi oldingi chuqurchasining sinishidan dalolat beradi.

Battl belgisi (Battle's sign): Quloq orqasidagi so'rg'ichsimon o'simta sohasida ko'karishlar paydo bo'lishi. Bu o'rta chuqurcha yoki chakka suyagi sinishini anglatadi.

Likvoreya: Burundan (rinoreya) yoki quloqdan (otoreya) miya-orqa miya suyuqligining o'tishi. Bu qattiq miya pardasining yirtilganini va infeksiya xavfi (meningit) yuqoriligini ko'rsatadi.

Gemo-timpanum: Quloq pardasi orqasida qon to'planishi.

ASORATLAR VA XAVF OMILLARI

Ushbu jarohat o'ziga xos xavfli asoratlarga ega:

a) Kranial nervlarning shikastlanishi: Ayniqsa, yuz nervi (VII), eshituv nervi (VIII) va ko'ruv nervlari (II, III, IV, VI) ko'p zararlanadi.

b) Meningit: Tashqi muhit bilan miya bo'shlig'i o'rtasida aloqa o'rnatilishi natijasida infeksiya tushishi.

c) Karotid-kavernoz fistula: Ichki uyqu arteriyasining shikastlanishi natijasida qon tomir asoratlari kelib chiqishi.

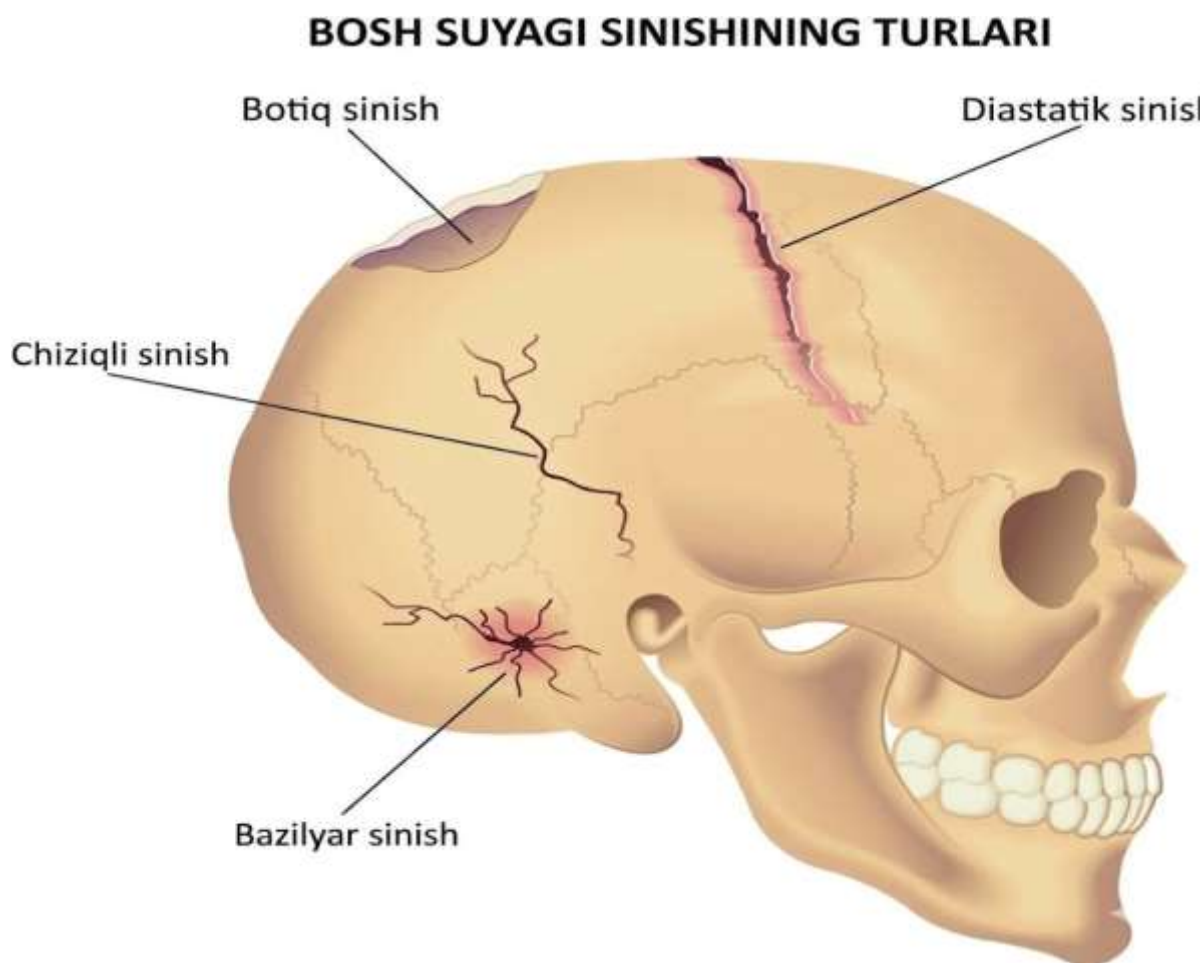
DIAGNOSTIKA VA DAVOLASH

Oltin standart: Kompyuter tomografiyasi (KT). KT suyakdagi eng kichik yoriqlarni ham ko'rsatib beradi. Rentgenografiya har doim ham aniq natija bermasligi mumkin.

Davolash: Ko'p hollarda konservativ (tinchlik, yotoq tartibi, antibiotiklar) davolanadi. Agar likvoreya 7-10 kundan ortiq davom etsa yoki asab tolalari qisilib qolsa, neyroxirurgik operatsiya talab etiladi.

Muhim eslatma: Bazilyar sinish shubhasi bo'lgan bemorlarga burun orqali zond (nasogastral trubka) qo'yish qat'iyman man etiladi, chunki zond sinish chizig'i orqali miya bo'shlig'iga kirib ketishi xavfi bor.

3-rasm

Bosh suyagining bazilyar sinishi — bu bosh suyagining tag qismida (bosh suyagi asosi) yuzaga keladigan chiziqli yoriqlar bo'lib, ular neyrokraniumning boshqa joylariga

qaraganda ko'proq ta'sir qiladi. Shunday qilib, ular kam uchraydigan sinish turlari hisoblanadi, og'ir bosh jarohati bilan og'rigan bemorlarning atigi 4 foizida yagona sinish turi sifatida uchraydi.

Bosh suyagining murakkab sinishi miyani himoya qiluvchi barcha qatlamlar epidermisdan to miya pardasigacha jarohatlanganda yuzaga keladi, bu esa bosh suyagi bo'shlig'iga tashqi muhitdan har xil yot ta'sirlar qabul qilish imkonini beradi.

LE FORT TASNIFI (YUQORI JAG' SINISHLARI)

Fransuz jarrohi Rene Le Fort tomonidan ishlab chiqilgan ushbu tasnif yuqori jag'ning kalla suyagi asosidan ajralish darajasini belgilaydi.

Le Fort I (Pastki daraja): Sinish chizig'i yuqori jag' asosi (tanglay usti) bo'ylab o'tadi. Bunda faqat tishlar joylashgan alveolyar o'simta harakatchan bo'lib qoladi.

Le Fort II (Piramidal sinish): Sinish chizig'i burun suyaklari, ko'z kosasining pastki devori va jag'-yuz choki bo'ylab o'tadi. Yuzning o'rta qismi piramida shaklida kalla suyagidan ajraladi.

Le Fort III (Kalla-yuz uzilishi): Eng og'ir daraja. Sinish chizig'i burun-peshona va kalla-yuz choklari orqali o'tib, butun yuz skeletini kalla qutisidan to'liq ajratib yuboradi.

4-rasm

LE FORT FRACTURES

Le Fort I

Le Fort II

Le Fort III

YUZ SOHASI SUYAKLARINING SINISHI

Yuz skeleti ko'plab mayda suyaklardan iborat bo'lib, ularning sinishi ko'pincha kosmetik va funksional nuqsonlarga olib keladi.

Burun suyaklari sinishi: Eng ko'p uchraydigan yuz shikastlanishi. Tashqi deformatsiya, burundan qon ketishi va nafas qisishi bilan kechadi.

Yonoq suyagi (os zygomaticum) sinishi: Yuzning yon tomoni yassilanib qolishi, og'iz ochilishining cheklanishi va ko'z osti sohasida sezuvchanlikning yo'qolishi (n. infraorbitalis shikastlanishi tufayli) kuzatiladi.

Ko'z kosasi (orbita) tubining sinishi: Ko'pincha "portlovchi sinish" (blow-out fracture) deb ataladi. Ko'z olmasining ichkariga cho'kishi (enofitalm) va yuqoriga qaraganda ikkita bo'lib ko'rinish (diplopiya) asosiy belgilaridir.

Pastki jag' (mandibula) sinishlari. Pastki jag' yuzdagi yagona harakatchan suyak bo'lib, uning sinishlari ko'pincha tishlar qatorining buzilishi bilan bog'liq. Sinish sohalari:

Bo'yincha (kondilyar) qismi: Bo'g'im yaqinidagi sinishlar (eng ko'p uchraydi). Burchak (angulyar) qismi: Donolik tishi chiqqan sohadagi zaif nuqta. Tana va mental (iyak) qismi: To'g'ridan-to'g'ri zarba natijasida yuzaga keladi.

Klinik belgilari: Oklyuziyaning buzilishi: Tishlarning bir-biriga mos tushmay qolishi.

Patologik harakatchanlik: Jag'ni qimirlatganda suyak bo'laklarining siljishi.

Gipersalivatsiya: Og'riq tufayli so'lak yuta olmaslik natijasida so'lak oqishi.

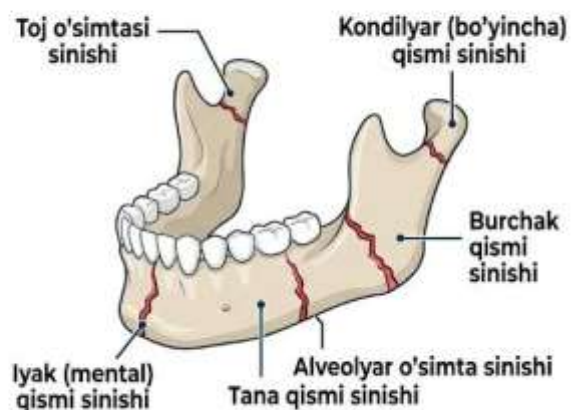
N. alveolaris inferior shikastlanishi: Pastki lab va iyak sohasida uyushish hissi.

BOSH SUYAGI VA YUZ TRAVMALARI DIAGNOSTIKASI

KALLA SUYAGI ASOSINING SINISHI (BAZILYAR SINISH)

PASTKI JAG' (MANDIBULA) SINISHLARI SOHALARI

BOSH SUYAGI VA YUZ TRAVMALARI DIAGNOSTIKASI

5-rasm

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Paterson CR, Burns J, McAllion SJ (January 1993). "Osteogenesis imperfecta: the distinction from child abuse and the recognition of a variant form". *Am. J. Med. Genet.* **45** (2): 187–92. [doi:10.1002/ajmg.1320450208](https://doi.org/10.1002/ajmg.1320450208). PMID 8456801.
2. Kanda M, Kabe S, Kanki T, Sato J, Hasegawa Y (December 1997). "[Cleidocranial dysplasia: a case report]". *No Shinkei Geka* **25** (12): 1109–13. PMID 9430147.
3. Sabini RC, Elkowitz DE (October 2006). "Significance of differences in patency among cranial sutures". *J Am Osteopath Assoc* **106** (10): 600–4. PMID 17122029.
4. Pirouzman F, Muhajarine N (January 2008). "Definition of topographic organization of skull profile in normal population and its implications on the role of sutures in skull morphology". *J Craniofac Surg* **19** (1): 27–36. [doi:10.1097/SCS.0b013e31815ca07a](https://doi.org/10.1097/SCS.0b013e31815ca07a). PMID 18216661.
5. Gray's Anatomy: The Anatomical Basis of Clinical Practice. (Anatomik aniqlik va kalla suyagi tuzilishi uchun). Schwartz's Principles of Surgery. (Umumiy travmatologiya va jarrohlik yondashuvlari uchun). Peterson's Principles of Oral and Maxillofacial Surgery.

(Le Fort tasnifi va pastki jag' sinishlari bo'yicha eng nufuzli manba). ATLS (Advanced Trauma Life Support) qo'llanmasi. (Kalla suyagi sinishidagi shoshilinch yordam va diagnostika protokollari uchun).

6. M.M. Musayev. "Yuz-jag' jarrohligi". (Jag' sinishlari va yuz travmalari bo'yicha asosiy darslik). Sh.A. Amonov. "Xirurgik stomatologiya va yuz-jag' jarrohligi". B.V. Petrovskiy. "Xirurgik kasalliklar". Korneev V.V. "Neyroxirurgiya asoslari". (Bazilyar sinishlar va kalla suyagi jarohatlari bo'yicha).